

5. Щирбул О. М. Технічна творчість з методикою викладання: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – 120с.

Торхова Г.В.,
викладач,
Центр розвитку педагогічної освіти
Білоруського ДПУ ім. М.Танка

РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЙОГО ПІДГОТОВКИ

В статье рассмотрены проблемы развития индивидуального стиля деятельности будущих учителей как управление качеством образования.

In article problems of development of individual style of activity of the future teachers as quality managements of formation(education) are considered.

Метою статті є опис системи організаційно-педагогічних умов, що забезпечують царину особистісної активності студентів на всіх етапах професіоналізації у ВНЗ.

Актуальність дослідження та розвиток індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя у ВНЗ обумовлена пошуком резерву підвищення якості педагогічної освіти, потребами школи, що реформується та потребою студентів в успішній професійно-особистісній самореалізації, недостатнім знанням про індивідуальний стиль діяльності як педагогічного явища.

За даними нашого дослідження, що проведено на базі університетів республіки Беларусь, у майбутніх учителів недостатньо сформовано досвід автономної творчої поведінки у сфері професійної діяльності. Як результат, педагогічна освіта не повною мірою виконує свою антропологічну місію. Ми спостерігаємо у деяких студентів на випускних курсах зниження мотивації, підвищення незадоволення, розчарування власним професійним вибором.

Так, з 948 студентів педагогічних спеціальностей, майже чверть (24%) віднесена до групи, що ще не визначилася. Розвиток системи педагогічної освіти у напрямку диверсифікації, багаторівневості, варіативності стимулює пошук таких її моделей, які активізують внутрішньо особистісні механізми

ефективного оволодіння професією. Пошук резервів підвищення якості професійної підготовки педагога зміщується у площину активності та ініціативи самих студентів, що зумовило необхідність перетворення ВНЗ у середовище, яке має сприяти розвитку у студентів індивідуального стилю діяльності, як фактора успішної самореалізації у професії та передумовою компетентної підтримки розвитку індивідуальності учня.

Закономірності та фактори розвитку індивідуального стилю діяльності обґрунтовані у психологічних та акмеологічних дослідженнях (Е.А. Климов, Н.В. Кузьміна, Н.В. Кухарев, В.С. Мерлін, А.К. Маркова, Л.М. Митина, Н.И. Петрова, В.А. Толочек та інші). До пошуку шляхів побудови навчального процесу з врахуванням означених закономірностей підійшла педагогіка середньої та вищої школи (О.Я. Андрос, Е.В. Бондаревська, М.Гриндер, И.Б. Котова, Н.А. Лабунська, Ю.В. Сенько, Л.М. Фридман, Е.Н. Шиянов, И.С. Якиманська та інші). Окремі аспекти проблеми досліджувались у теорії та методиці педагогічної освіти (І.А. Колесникова, В.А. Сластьонін, Л.С. Подимова, Н.Ю. Посталюк, Е.К. Черничкина). Разом з тим, попереднє дослідження дозволило констатувати відсутність у педагогіці цілісного знання про організаційно-педагогічні умови, що забезпечують становлення індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя. Все це ускладнює розробку проектів удосконалення якості педагогічної освіти та обмежує розвиваючий потенціал освітнього простору ВНЗ.

Означена царина відповідає закономірностям розвитку індивідуального стилю діяльності та структурується на три смислові галузі. Основу становлення індивідуального стилю діяльності складає самопізнання індивідуальних особливостей особистості у різноманітних видах навчально-пізнавальної діяльності та спрямованість на саморозвиток, прагнення до подолання розбіжностей між „Я” реальним та „Я” ідеальним у контексті особистісно значущих цілей освіти. Означену галузь прояву особистісної активності ми назвали галуззю саморозвитку у діяльності.

Становлення індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя у ВНЗ є не що інше, як формування його професійної компетентності у єдності об'єктивно необхідного та індивідуально неповторного. Тому особистісна активність студента, повинна бути пов'язана з самореалізацією у різноманітних видах навчально-пізнавальної діяльності по засвоєнню професійних знань, вмінь, позицій, формуванню у себе необхідних

професійно особистісних якостей. Ось чому другу галузь прояву активності студентів ми визначили як галузь самореалізації у діяльності з оволодіння об'єктивними вимогами до праці педагога.

Становлення індивідуального стилю діяльності відбувається за рахунок співвідношення об'єктивних вимог до процесу та результатів діяльності з індивідуальними можливостями на афективному, практичному, когнітивному рівнях та розвитку на цьому підґрунті усвідомленої особистісно-діяльнісної саморегуляції. У зв'язку з цим виокремлено галузь рефлексивної активності, що забезпечує студентам усвідомлену саморегуляцію діяльності.

Царина особистісної активності студентів за функціональною структурою константна. На всіх етапах навчання у ВНЗ особистісна активність студентів повинна проявлятися у означених галузях. Змінюватися може зміст особистісної активності та галузі, що домінують на ступінь самостійності студентів. Представимо систему організаційно-педагогічних умов на всіх етапах професіоналізації майбутнього вчителя у вузі. Моделювання системи організаційно-педагогічних умов здійснювалося з врахуванням головної закономірності розвитку індивідуального стилю діяльності: результати процесу обумовлені все зростаючою рефлексією суб'єкта у самоорганізації діяльності з врахуванням вимог до неї та своїх можливостей.

Саме тому інтегральним показником результативності розвитку стилю у ВНЗ розглядалась готовність студентів до самоорганізації діяльності на основі особистісно-діяльнісної рефлексії. Результатом етапу адаптації є пропедевтична готовність студентів до такої самоорганізації діяльності. Її показником виступає позиція вихователя по відношенню до самого себе, що формується у першокурсників. Основу такої позиції складає уявлення студента про себе як про причину результатів професійно-особистісного розвитку.

У якості основних педагогічних умов на даному етапі виступають опора на особистісний досвід, стимулювання мотивів самопізнання та самовиховання, навчання методам та технологіям само творчості. Результатом етапу індивідуалізації є базова готовність студентів до самоорганізації діяльності у контексті її стильових особливостей. Показником виступає наявність у студентів усвідомлених уявлень про себе

як про суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності, що підкріплюють вибір особистісно значущих програм та способів її здійснення.

Адекватні уявлення складаються у тому випадку, якщо у процесі освоєння компетенцій та професійно-особистісних позицій студент на рефлексивній основі співвідносить нормативно-заданий та індивідуально-вибірковий компонент своєї навчально-пізнавальної діяльності, а сама діяльність будується як аналог професійної.

Тому у якості основних педагогічних умов на даному етапі виступають контекстно-діяльнісний спосіб навчання, надання вибору шляхів, рівнів та способів засвоєння освітніх стандартів, рефлексія самоорганізації діяльності на кожному занятті.

Результатом етапу інтеграції є авторство студентів у різноманітних видах діяльності по засвоєнню професійно-особистісних позицій. Про це свідчить їх вміння самостійно планувати та здійснювати діяльність з врахуванням вимог до неї та своїх індивідуальних можливостей.

Основні педагогічні умови на даному етапі наступні: моделювання простору діяльностей, що за своєю функціональною повнотою відображають працю викладача; стимулювання автономної творчої поведінки студентів; консультування з врахуванням їх вподобань у навчальному процесі та рівнів самоорганізації діяльності.

Реалізації означених умов сприяє розроблений нами діагностично-навчачий комплекс для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя представлені у ньому орієнтири для управління процесом (етапи, критерії, показники, рівні), діагностичний інструментарій, методичні розробки, навчальні та навчально-методичні посібники з педагогічних дисциплін підтвердили свою адекватність по відношенню до процесу що досліджується [1, с.2]. Комплекс дозволяє створювати оптимальні педагогічні умови на змістовно-оцінюючий підставі, забезпечувати динаміку готовності студентів до самоорганізації діяльності на підставі особистісно-діяльнісної рефлексії.

Таким чином, можемо зробити висновок, що розвиток індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя є резервом підвищення якості педагогічної освіти. Розглянуті у статті організаційно-педагогічні умови мають забезпечити пріоритетну особистісну активність студентів, самопізнання та саморозвиток, самореалізацію в процесі оволодіння вимогами до праці викладача, рефлексивну активність при співвідношенні

означених вимог з особливостями власної особистості. Поетапний розвиток стилю рухається від пропедевтичної готовності студентів до самоорганізації діяльності, підґрунтям якої є особистісно-діяльнісна рефлексія – до базової, а від неї – до авторства діяльності.

Показниками виступають: позиція вихователя по відношенню до себе, що формується; наявність усвідомлених уявлень про себе як про суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності; вміння самостійно планувати та здійснювати діяльність з врахуванням вимог до неї та власних індивідуальних можливостей.

Основними педагогічними умовами на етапі адаптації є стимулювання мотивів самопізнання та самовиховання, опора на особистісний досвід, навчання методам та технологіям само творчості.

На етапі індивідуалізації – контекстно-діяльнісний спосіб навчання, надання вибору шляхів освоєння освітніх стандартів, рефлексія самоорганізації діяльності на кожному занятті: на етапі інтеграції – моделювання простору діяльності за всією функціональною повнотою що відображає працю вчителя, стимулювання автономної творчої поведінки студентів, консультування їх з урахуванням вподобань студентів в освітньому процесі та рівнів самоорганізації.

Отже реалізація означених умов сприяє діагностико-навчаючий комплекс для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Торхова, А. В. Системно-стилевой диагностический комплекс: Учеб.-метод. пособие / А.В. Торхова. Минск: Бестпринт, 2004. 64 с.
2. Торхова, А.В. Теоретико-методические основы развития индивидуального стиля профессиональной деятельности будущего учителя: Моногр. / А.В. Торхова. М.: Мос. гос. открытый пед. ун-т, 2005. 225 с.

Дорофєєва І.В.,
асистент,
Кіровоградський ДПУ
ім. Володимира Винниченка

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЇ

В статтє рассматриваются понятия «творчество», «творческая личность», «творческие способности» и условия эффективности развития творческих способностей будущих учителей технологии.

In article are considered notions "creative activity", "creative personality", "creative abilities" and condition to efficiency of the development of the creative abilities of the future teachers technologists.

На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються глибинні соціальні та економічні перетворення. Прискорений розвиток науково-технічного прогресу наклало свій відбиток на всі сфери діяльності людини. Процес перевтілення науки у безпосередню виробничу силу, змінив характер творчості: вона стала носити більш масовий характер. У зв'язку з цим висуваються підвищені вимоги до рівня творчих здібностей особистості, яка вмє самостійно вирішувати різноманітні задачі, які виникають в процесі професійної діяльності.

Усе це вносить корективи в цілі та задачі процесу професійної педагогічної освіти. Основна мета вищої школи – підготовка висококваліфікованих, творчо мислячих спеціалістів. У наш час для майбутнього викладача звичайного володіння певної сумою знань та вмінь недостатньо, необхідна його постійна готовність до змін, готовність до творчої діяльності.

Проте, практика свідчить, що в професійній діяльності більшості вчителів переважає спрямованість на традиційність, що обмежує діапазон прояву та розвитку творчих здібностей учнів. Подолання виявлених деформацій, на наш погляд, можливо на основі подальшого вдосконалення процесу підготовки спеціаліста у вищій школі, пошуку новий шляхів розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що дослідженню проблеми підготовки вчителя до творчої діяльності приділяється належна увага, зокрема змісту педагогічної освіти

(А.М.Алексюк, С.У. Гончаренко, М.Б. Євтух, І.А. Зязюн, І.П. Підласий та ін.), вдосконаленню технологій навчання майбутніх учителів (В.Г. Бондар, О.Г. Мороз, О.М. Пехота, О.Я. Савченко та ін.), оптимізації методів і прийомів їх професійної підготовки (Д.Н. Кавторадзе, М.М. Поташник, Т.С. Яценко та ін.), орієнтації студентів вищих педагогічних навчальних закладів на творчість (І.М. Гуткіна, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кичук, Л.М.Лузіна, М.В. Нікандров, С.О. Сисоєва, П.М. Щербань, Р.Х. Шакуров та ін.), процесу розвитку творчого потенціалу студентів під час навчально-пізнавальної діяльності (С.С. Гасанов, П.Ф. Кравчук, В.А. Лисовська, О.Ф. Приходько та інші), формуванню готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості (Н.М. Брутусова, З.С. Левчук, А.Ф. Линенко).

У наш час у розвитку педагогічної освіти намітився перехід від предметно-центричної освіти при підготовці спеціаліста до орієнтованої на особистість підготовки, з пріоритетом розвитку творчого потенціалу вчителя, з метою оптимізації процесу розвитку творчих сил особистості учня (В.П. Зінченко, А. Маслоу та ін.). Однак, як свідчить практика психолого-педагогічних досліджень (І.Ф. Ісаєв, В.А. Сластьонін, Є.Н. Шиянов та ін.), ще й досі зберігається протиріччя між вимогами, висунутими до професійного становлення особистості майбутнього вчителя, орієнтованого в професійній діяльності на розвиток творчих сил особистості учня, та фактичним рівнем готовності випускників педагогічних учбових закладів до здійснення процесу творчого розвитку учнів; між типовою системою підготовки вчителя та індивідуально-творчим характером його діяльності.

В психолого-педагогічних дослідженнях накопичений вагомий матеріал теоретичного і практичного характеру з проблем творчості. Аналіз літератури вказує, що в сучасній науці не існує однозначної інтерпретації визначення „творчість”. Термін „творчість” вживається в різноманітних розгалужених словосполученнях, таких як „творчі здібності”, „творча особистість”, „творчий потенціал”. Ці значення ще більше посилюють картину неоднозначності. Розглянемо основні визначення поняття творчості, з яких прямує розвиток в наступному концепції творчих здібностей. Творчість розуміється, як спроможність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Словник Дривера визначає термін „творчий” як „утворюючий будь-який істотно новий продукт, коли конструюється нова комбінація ідей або образів (в тому розумінні, коли вона винайдена самостійно, а не з

імітована), також положення про синтез мислення, коли продукт розуму не є звичайним додаванням”.

У дослідженні А.З. Рахімова проведений якісно-кількісний аналіз значень творчості, існуючих у різних джерелах. В процесі проведеного аналізу А.З. Рахімов виявив 125 основних найбільш частих змістовних сполучень, які відображають розуміння суті творчості. Виявлені значення були умовно поділені на чотири тематичні групи, кожна з яких відображає специфіку підходу до розуміння творчості:

1. Творчість – це найвищий прояв активності людської діяльності (12,8%).

2. Творчість – це цілеспрямована перетворювальна діяльність по вирішенню протиріч (22,4%).

3. Творчість – це засіб самоствердження, самовиразу, самореалізації (32%).

4. Творчість – це цілеспрямована діяльність по створенню нових суспільно вагомих цінностей.

У цілому ж, визначення феномену „творчості” проводиться з точки зору змісту процесу та його результатів. Більш продуктивної, на наш погляд, є характеристика творчості з точки зору його процесуальної специфіки, оскільки саме в цьому напрямку отримані більш вагомі результати.

Так само і визначення творчої особистості характеризується великим розмаїттям.

У роботах В.І. Андреева, на наш погляд, дається інтерактивний підхід до визначення творчої особистості у плані можливостей практичної педагогічної оцінки та самооцінки рівня її сформованості. Учений подає також одну з найкращих і найбільш універсальних класифікацій творчих особистостей.

Теоретик-логік характеризується здатністю до широкого узагальнення, класифікації та систематизації інформації. Люди цього типу чітко планують свою роботу, для них характерна висока обізнаність та розвинута інтуїція.

Теоретик-інтуїтивіст – це тип творчої особистості, для якої характерна здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, фантазії, творча уява. Творці цього типу – це великі винахідники, автори нових концепцій, шкіл і напрямів.

Практик – це тип творчої особистості, який завжди прагне до експериментальної перевірки своїх нових гіпотез.

Організатор володіє високим рівнем здібностей щодо організації колективу для розробки і виконання нових завдань. Під керівництвом таких людей створюються наукові школи і творчі групи.

Ініціатор – це тип творчої особистості, для якої характерні ініціатива і натхнення, особливо на початкових етапах розв'язання нових творчих завдань [1].

Активна творча діяльність учителя дає позитивний результат у тому випадку, коли буде базуватися на двох основах: розвитку творчої активності студентів у вузі й подальшій організації творчого пошуку вчителя в школі. Саме тому одним із завдань вузівської підготовки майбутніх учителів є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, її осмислення дозволяють нам запропонувати наступний підхід до визначення творчої особистості. Творча особистість – це креативна особистість (особистість, що має внутрішні передумови творчої активності), яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що допомагають їй у творчій діяльності.

Загальновідомо, що особистість має розвиток в діяльності. Творчості не можна навчити за допомогою демонстрації чи розповіді. Творчі якості особистості можуть бути розвинені тільки у діяльності, яка носить продуктивний характер. За наявності діяльної активності творчий потенціал, розкриваючись та розвиваючись, перетворюється в творчу спроможність, іншими словами у спроможність творчо підходити до будь-якої діяльності (у цьому полягає універсальний характер творчої спроможності).

Разом з тим слід пам'ятати, що творчий розвиток людини має свої особливості і труднощі. По-перше, як відзначає С.О.Сисоєва, здатність людини до творчості не характеризується якоюсь однією конкретною здібністю (виключаємо тут випадки прояву яскравої обдарованості: музичної, художньої тощо). Це інтегративна якість особистості, яка відображає її особливу внутрішню структуру спрямованість, певні психічні процеси, характерологічні якості, уміння. Природжене і набуте виступає тут у діалектичній єдності і нерозривному зв'язку. Дослідники проблеми творчості, як правило, під поняттям „творчі здібності” розуміють синтез

властивостей і особливостей особистості, які характеризують ступінь її відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і обумовлюють рівень результативності (продуктивності) такої діяльності. Головною ознакою творчої особистості вважаються її творчі якості, тобто індивідуально-психологічні особливості людини, які відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання. Тому проблема цілісного педагогічного впливу, який би забезпечував інтеграцію психолого-педагогічних умов навчання з внутрішньою "творчою" структурою особистості є надзвичайна складна для реалізації у системі масового навчання.

Переважає та виключна особливість виховної області „Технологія” полягає в тому, що, по-перше, вона охоплює весь процес виховання в навчальній школі, починаючи з початкової і закінчуючи старшою школою, а по-друге, в базовому навчальному плані це практично єдина предметна область, де поряд із засвоєнням теоретичних знань, вагома роль відводиться предметно-практичній творчій діяльності учнів. Таким чином, виконуються дві умови ефективності творчого розвитку школярів: 1) тривалий проміжок часу навчання; 2) практична утворювальна діяльність учнів. Інтеграційний характер змісту виховної області „Технологія” створює основу для міжпредметних зв'язків. У пошуку цих зв'язків полягає творчий компонент навчання.

Організаційно-методичну основу навчання технології складає проектна діяльність учнів. Тут має місце використання наукових методів пізнання у навчанні (якщо розглядати дослідну діяльність, як ядро проектного заходу).

Проектний метод навчання орієнтований на прояв та формування саме творчих здібностей учнів, але тій самій меті відповідають і певні модулі змісту технології. Мова йде про декоративно-прикладну творчість, художні ремесла, навчання яким має яскраво означену художньо-естетичну спрямованість.

На основі методу проектів поєднуються пізнавальна і перетворювальна діяльність учнів, підвищується рівень засвоєння знань. Адже логіка побудови проектів ґрунтується на включенні учнів у всі етапи практичної діяльності, що підвищує актуальність трудового навчання, як навчального предмета, який не тільки сприяє формуванню в учнів трудових умінь і

навичок, а й створює можливості для інтелектуального розвитку особистості, формування цілісної творчої індивідуальності [2].

Ще одним важливим засобом формування інтелектуально розвиненої творчої особистості є творчі задачі. Це неординарні задачі, в яких сформульовано певну вимогу, що виконується на основі знання законів, але відсутні прямі чи непрямі вказівки на ті явища, закономірностями яких слід скористатися для розв'язування цих задач.

Використання на заняттях творчих задач дозволяє не лише підвищити рівень знань студентів за рахунок активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, але й сприяє розвитку їх творчих здібностей. Можливість та доцільність використання творчих задач підтверджується педагогічною практикою. Правильний підбір та методика постановки таких задач надає навчальному заняттю природності та досконалості. Результатами виконуваних досліджень, що має місце при розв'язуванні такого типу задач, стає новий для суб'єктів навчання та розвитку ідеальний продукт у вигляді нових знань. Звідси виходить, що діяльність учнів під час розв'язування творчих задач є творчою і, звичайно ж, сприяє розвитку їх творчих здібностей.

І звичайно, неможливо не сказати про те, що давно доведено, як мало залежить професійний ріст від тиску на особистість і лише щиро прагнувши цього, можна досягти високих результатів у роботі.

Таким чином, ефективність розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів досягається при одночасній реалізації наступного комплексу педагогічних умов:

1) при організаційному забезпеченні творчої спрямованості процесу навчання, тобто побудові навчання, як систематичного виявлення та вирішення творчих задач, виконання творчих проектів;

2) при змістовному забезпеченні процесу оволодіння різними стратегіями вирішення творчих задач;

3) при забезпеченні емоційного прийняття творчої діяльності засобами діалогічності навчання.

Для підготовки майбутнього вчителя, який може ефективно організувати і керувати творчістю школярів, треба створити такі умови у процесі його навчання, за яких сам майбутній педагог пройшов би усі етапи і відчув би та глибоко пройнявся б специфікою та особливостями такої творчої діяльності.

Творчий потенціал особистості вчителя технології формується на основі психолого-педагогічних і предметних знань, нових ідей, вмінь і навичок, які дозволяють знаходити та використовувати оригінальні рішення, новаторські форми і методи під час виконання своїх професійних функцій. Тільки ерудований вчитель, який має спеціальну підготовку, на основі аналізу ситуації та сутності проблеми, шляхом творчої уяви здатний знайти нові, оригінальні шляхи і способи її рішення.

Список використаних джерел

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. - Казань, 1988. - 228 с.
2. Кравченко Т. Методика розробки творчих проєктів у процесі вивчення основ технології обробки харчових продуктів//Трудова підготовка в закладах освіти.-№ 3, 2004. – 123с.
3. Рахимов А.З. Психодидактика: пед. акмеология. Пед. технология творчества: Учеб. пособие . - Уфа : Творчество, 1996 - 207 с
4. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня -К. Поліграфкнига, 1996 -406 с.

Родіонова Н.М.,
викладач,
Луганський національний
університет ім. Т.Шевченко

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Исследована індивідуалізація обучения спеціалістів швейного профіля в контексте современных тенденцій развития профессионального образования. Определены направления решения проблемы индивидуализации профессионального обучения специалистов швейного профіля.

Researched the individualization of sewing industry workers' studying in the context of vocational education tendency of development in present-day. Determined the ways of solving the problem of sewing industry workers' studying individualization.

Метою статті є наведення результатів дослідження індивідуалізації підготовки фахівців швейного профілю у контексті сучасних тенденцій

розвитку професійної освіти та визначення напрямів вирішення проблеми індивідуалізації навчання фахівців швейного профілю.

У сучасних умовах система професійної освіти зазнає значного впливу з боку суспільно-економічних перетворень та потребує впровадження педагогічних інновацій, що стануть відповіддю на ті виклики, що постали перед нею. Динаміка розвитку суспільних процесів вимагає постійної актуалізації педагогічних технологій, що застосовуються ПТНЗ в навчальному процесі. ПТНЗ швейного профілю є основним постачальником фахівців на підприємства легкої промисловості. В умовах впровадження нових технологій на виробництві, спостерігається невідповідність змісту та якості професійної підготовки фахівців швейного профілю (далі ФШП) тим запитам, що формуються на підприємствах.

Швидкість суспільних перетворень та невідповідність існуючих розробок у галузі індивідуалізації професійного навчання ФШП сучасним потребам системи професійної освіти ставлять питання дослідження індивідуалізації професійного навчання ФШП в контексті сучасних тенденцій розвитку професійної освіти.

Тема індивідуалізації навчання учнів ПТНЗ не отримала значного розвитку в педагогічних дослідженнях. Більшість наукових праць по цій темі була присвячена шкільній та вищій освіті. Окремі питання індивідуалізації в ПТНЗ дістали розвитку в роботах Т. Блажкун, О. Гаврилюк, В. Володько, Н.Ничкало, В. Радкевич, П. Яковенко, К. Лошко, Г. Кругликова та ін., але комплексного дослідження індивідуалізації навчання в ПТНЗ зроблено не було. В науковій літературі також не в повній мірі отримала розвиток індивідуалізація професійного навчання ФШП. В праці Т. Блажкун були висвітлені питання визначення індивідуально-особистісних чинників успішності професійної перепідготовки дорослих [1]. У працях Н. Ничкало були досліджені сучасні тенденції розвитку професійної освіти та визначені деякі шляхи вирішення існуючих проблем у її системі [2]. Дослідження В.Радкевич стосується інноваційних процесів у системі професійної освіти [3]. Індивідуалізація навчання ФШП отримала певного розвитку в праці Т.Дев'ятьярової, але предметом дослідження була методика індивідуалізації методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів швейного-профілю [4].

Вихідними положеннями дослідження є те, що в сучасних умовах спостерігається прискорення процесів суспільного розвитку, зміна

структури ринку праці, бурхливий розвиток інформаційних технологій. Це ставить перед системою професійної освіти нові задачі. Основними чинниками, що визначають необхідність запровадження освітніх інновацій є широке розповсюдження інформаційної і комунікаційної техніки, нечіткий ринок праці, розвиток динамічних виробничих технологій та ін. Таким чином, у сучасних умовах формуються нові кваліфікаційні вимоги до ФШП.

З урахуванням названих чинників основними передумовами здійснення освітніх інновацій в професійній підготовці ФШП є:

- прискорення процесів науково-технічного розвитку, поява нових технологій, засобів виробництва, електронно-обчислювальної техніки та програмних продуктів до неї;
- розвиток ринкових відносин в трудовій і виробничій сфері;
- формування ринку освітніх послуг, розвиток концепції людського капіталу.

Н. Ничкало сформулювала мету професійно-технічної (професійної) освіти на сучасному етапі, в задоволенні потреб особистості і суспільства у професійних освітніх послугах відповідного рівня з урахуванням вимог ринку праці, забезпечення рівного доступу до якісної і безоплатної первинної професійної освіти, у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації робітників, формуванні творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її інтересів і здібностей [2].

У концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України [5] визначені її принципи. На нашу увагу заслуговує виділення принципів соціальної детермінації, диверсифікації, індивідуалізації та диференціації, регіоналізації, випереджувального характеру підготовки кваліфікованого виробничого персоналу, гнучкості і взаємозв'язку процесу професійного навчання з реструктуризацією економіки. Реалізація цих принципів дозволить організувати найефективніший процес підготовки ФШП, які стануть запитаними і здатними адаптуватися до умов ринку праці.

Зміни в галузі легкої промисловості, в трудових відносинах і розвитку самого ринку праці є вихідними теоретичними передумовами для визначення дидактичних основ змісту спеціальних навчальних предметів – професійної бази підготовки кваліфікованих робітників легкої промисловості. У зв'язку з цим виникає багато проблем в підготовці майбутніх ФШП, визначенні рівня диференціації змісту професійно-

технічної освіти незалежно від форм підготовки, виявленні таких його механізмів, які б забезпечували потенційну здібність ФШП адаптуватися до умов праці, що змінюються. На сучасному етапі потрібне конструктивне вдосконалення змісту професійної освіти в організаційному, структурному і процесуальному планах з метою досягнення якісно нового рівня підготовки.

Більшість викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ продовжують використовувати емпірично-сенсуалістичні методи навчання, які спрямовані на сприйняття і вивчення учнями „готових” знань, що ніяк не забезпечує їх розвиток як суб'єктів свідомої продуктивної діяльності. Це знижує рівень їх творчого потенціалу, усвідомлення специфіки нових технологічних процесів, прийомів обслуговування сучасного обладнання, використання складних технічних пристроїв, матеріалів. На нашу думку, ця теза є дуже важливою з приводу пошуку нових форм передачі та отримання знань учнями. Проста передача готових знань не може врахувати всього розмаїття аспектів тем, що вивчаються. Ніхто не може наперед сказати, якими приладами, за допомогою яких засобів майбутній ФШП буде здійснювати трудову діяльність, з якими виробничими завданнями, матеріалами, технологіями він зіштовхнеться. Стрімкий розвиток технологій спонукає до збільшення навчального матеріалу, як наслідок – навчального навантаження, але його обсяги обмежені, та викладач має в цих умовах розкрити зміст питань, що вивчаються. Як наслідок викладач має організувати навчальний процес таким чином, щоб учні опанували навчальний матеріал в тому напрямку і в тому темпі, в якому їм було б легше це робити, та при якому вони зможуть досягти найбільших результатів. Відповіддю на це питання є індивідуалізація навчання, використання педагогічних технологій якої надасть змогу при існуючому ліміті навчального часу викласти навчальний матеріал та перевірити його засвоєння у цілій групі учнів, відповідно до їх особистих якостей.

Для того, щоб ФШП могли створювати нове, їм недостатньо тільки знань і навичок. Для цього потрібна цілеспрямованість, винахідливість, самостійність, здатність вирішувати складні, багатофакторні, непередбачувані ситуації і завдання. Ці якості неможливо виховати лише за допомогою навчальних посібників або на заняттях висококваліфікованих педагогів. Головне – принципіально нова, гнучка схема викладання спеціальних дисциплін швейного напрямку в ПТНЗ, яка має бути побудована на свободі вибору напрямів вивчення навчального матеріалу

Тому показник результативності роботи ПТНЗ — це якість реагування на навчальні потреби учнів, попит на ринку праці, швидкість мобілізації наявних можливостей і ресурсів для задоволення попиту та потреб, що сформувались в учнів і працевдавців.

Особливої уваги заслуговує особливості континенту учнів ПТНЗ, тому що, окрім випускників шкіл, система професійної освіти здійснює перепідготовку незайнятих громадян різних вікових категорій та професій. Навчальний процес має враховувати всі особливості осіб, що навчаються та сприяти якнайкращому засвоєнню навчального матеріалу.

Таким чином, індивідуалізація професійного навчання ФШП постає як фактор модернізації професійної освіти та приведення її змісту у відповідність з сучасними вимогами, що висуваються суспільними перетвореннями.

Серед напрямів індивідуалізації професійного навчання ФШП ми виділяємо:

- використання методу проекту;
- організацію самостійної роботи та використання самооцінки учнів з використанням різнорівневих завдань;
- використання засобів комп'ютерної техніки та програмних продуктів САПР в навчальному процесі;
- побудову індивідуальних освітніх траєкторій та складання індивідуальних характеристик учнів та випускників.

Індивідуалізація навчання передбачає розвиток якостей особистості відповідно до її здібностей, нахилів, інтересів та вмінь. Важливим засобом досягнення цього є використання методу проекту в навчанні. Метод проекту отримав розвиток в працях С. Сисоевої, Н. Дьяченко, М. Чобітько, В. Серикова, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Коберника, В. Бурдуна та ін. В своїх дослідженнях автори використовували цей метод, як засіб особистісної орієнтації та індивідуалізації навчання.

Сутність цього методу полягає в тому, що опановуючи загальний навчальний матеріал учень залучається до виконання комплексного завдання, яке має своєрідну специфіку та певну предметну спрямованість. Проектна діяльність надає можливість довірити учню завдання, яке буде повністю відповідати його особливим якостям, інтересам та нахилам. Проектний метод дозволяє досягти виховання самостійності, розвитку творчих здібностей та активності, формування навичок саморозвитку, виховання наполегливості та

вміння вирішувати задачі до кінця, появи досвіду вирішення комплексних, багатofакторних завдань.

Головним є те, що результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно навчити учнів самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, установлювати причинно-наслідкові зв'язки. Вирішення проблеми при цьому набуває характеру проектної діяльності. Метод проекту є дуже вдалим засобом в індивідуалізації професійного навчання ФШП. Це пояснюється тим, що в межах одного проекту можливе поєднання теоретичного та практичного курсу дисциплін, виконання окремого, близького до реальної виробничої задачі завдання, яке потім може бути використано учнем у своїй практичній діяльності. Проект може містити міжпредметні завдання з матеріалознавства, конструювання та моделювання, поєднувати теоретичну проробку окремих питань, дослідницьку, навіть експериментальну діяльність учня та практичне втілення окремих результатів роботи. Таким чином, учень отримує навички до вирішення нестандартних, комплексних, близьких до реальної виробничої ситуації на швейному виробництві завдань.

Слід відмітити цінність цього методу саме як засобу індивідуалізації, так як формулюючи завдання викладач має широкі можливості до урахування значної кількості особливостей та якостей окремих учнів. Викладач може навіть передчасно консультуватись з учнем про завдання, яке він надалі отримає. Можливе спільне формулювання завдання та проробка плану його виконання. Протягом виконання проекту учень може звертатися за консультаціями, отримувати поради і рекомендації від викладача. Таким чином, відкриваються широкі можливості до індивідуалізації навчання.

Слід також відмітити можливості групового виконання проектів, що може бути окремо використано. Це реалізує принципи групової диференціації та індивідуалізації одночасно. Окрім урахування індивідуальних особливостей учнів при групуванні та виборі завдання, можуть бути отримані результати у вихованні комунікативних здібностей учнів. Це також наближає проект до виробничої діяльності, так як учні отримують навички до роботи у виробничому колективі. Здійснюється виховання індивідуальних якостей особливості, що відповідають за роботу в колективі та виконання складних виробничих завдань на виробництві.

Важливим чинником також є те, що проектний метод має значні мотивуючі можливості. Виконуючи проект, учень бачить результати своєї праці, в нього формуються навички об'єктивної самооцінки та діагностики своєї діяльності. Вдале виконання проекту слугує позитивним мотиваційним засобом до підкорення нових вершин. Спостереження за результатами одногрупників спричиняє появу в учня духу змагальності, виховуються його вольові якості.

Індивідуалізація навчального процесу професійної підготовки ФШП шляхом використання комп'ютерних та інформаційних технологій отримала розвиток в працях Р. Гуревича, Н. Завізіної, Є. Захаровой, В. Терьохіна, Є. Булатової, В. Размахніної, В. Єщенко та ін.

Інформаційні та комп'ютерні технології в навчанні призначені для розв'язання завдань, що виникли спочатку в науково-виробничих галузях, а потім – у високотехнологічному виробництві, тому інформаційні та комп'ютерні технології мають бути впроваджені в освіту. Як ми вже зазначали, сучасне швейне виробництво широко використовує комп'ютерну техніку, програми конструювання, моделювання та САПР швейних виробів. Таким чином перші два етапи впровадження інформаційних технологій вже виконані, та інформатизація навчального процесу професійної підготовки ФШП постає як потреба. Використання засобів комп'ютерної техніки та програмних продуктів САПР у навчальному процесі відкриває широкі можливості для індивідуалізації професійного навчання ФШП.

Основними засобами в цьому напрямку є електронні навчальні посібники та методична література, програмні продукти по конструюванню та моделюванню швейних виробів, програмні продукти САПР, електронні тести, ресурси та можливості мережі Інтернет.

Використання цих засобів надає можливість викладачу в умовах нестачі навчальної, методичної та довідкової літератури забезпечити учнів необхідними джерелами навчальної інформації. Це може бути досягнуто шляхом надання в електронній формі навчальних посібників, методичних вказівок, окремих статей, матеріалів та іншої інформації. З погляду на індивідуалізацію навчання – це відкриває можливості надання різними за змістом (з урахуванням особливостей, нахилів, інтересів окремих учнів) матеріалів, що будуть корисними в їх навчальній та практичній діяльності, виконанні їх навчальних проектів, дипломних та інших робіт. Спеціально організовані спостереження на уроках у ПТНЗ показали, що важливішу роль

в навчальній роботі відіграє доступність навчального тексту, оптимальна складність засвоєння відповідного навчального матеріалу [117, с.13]. Комп'ютерна техніка дозволяє легко адаптувати тексти долюбих особливостей навчального колективу. В електронному варіанті учні можуть робити будь-які помітки та доповнення в тексті, таким чином індивідуалізуючи його під себе.

У комп'ютерному класі викладач може одночасно, в режимі реального часу, перевірити знання всіх учнів. Надаючи завдання різного рівня важкості та різної спеціалізації, індивідуалізувати процес перевірки знань. В електронному вигляді можуть бути зроблені проектні, дипломні та інші види робіт, що суттєво зменшить час їх перевірки та якість роботи викладача з ними.

Викладання конструювання та моделювання швейних виробів може бути суттєво покращено шляхом його комп'ютеризації. По-перше, учні будуть мати навички роботи з сучасними програмами конструювання та моделювання, якими обладнані сучасні виробничі підприємства, по-друге буде суттєво зменшено час на викладання за рахунок відмови від побудови креслень на дошці, так як їх можна буде швидше зобразити в електронному вигляді. Вивільнений час дозволить більш ретельно та глибоко викладати окремі питання. Також слід відмітити, що комп'ютеризоване викладання надасть змогу в індивідуальному порядку доводити окремі частини матеріалу до учнів, що індивідуалізує процес їх навчання.

Важливим є те, що учні зможуть виконувати домашні завдання та інші форми навчальної звітності в електронному вигляді. Це зменшить час на їх обробку, реєстрацію, перевірку, виправлення та полегшить зберігання. Учні отримують можливість рухатися по окремим навчальним траєкторіям за рахунок того, що вони будуть вивчати окремі програмні модулі по мірі їх засвоєння. Викладач зможе слідкувати протягом уроку за процесом праці окремих учнів, надавати поради, корегувати дії, перевіряти стан засвоєння знань.

За допомогою ресурсів мережі Інтернет викладач може отримувати та використовувати широкі масиви інформації, диференціювати її подачу відповідно до індивідуальних особливостей та інтересів учнів. Мережа Інтернет відкриває можливості дистанційної освіти. Перевірка завдань і передача навчального матеріалу може бути зроблена без фізичного контакту

викладача і учня, а це знову скорочує час та прискорює обіг інформації між ними.

Слід відмітити, що комп'ютеризація навчального процесу підвищує його об'єктивність. Електронне тестування, конструювання, моделювання та інші дії мають об'єктивний характер. Це може стати фактором підвищення свідомості та відповідальності учня, так як у нього вже не буде можливості визнавати когось винним у своїх особистих невдачах та низьких результатах.

Питання організації самостійної роботи учнів ПТНЗ швейного профілю отримало розвиток у працях І. Лернера, І. Шайдур, А. Тузікова, В. Радкевич та ін.

Самостійна робота учнів – є важливою умовою формування умінь самостійного здобування знань, оновлювати і поповнювати їх протягом усього життя, удосконалювати свою творчість, майстерність в процесі професійної діяльності. Все це ґрунтується на формуванні в учнів оптимальних умінь і навичок самостійної навчальної діяльності, як під час вивчення теоретичних дисциплін, так і під час оволодіння виробничими технологіями на практичних заняттях. Існують чотири компоненти самостійної роботи учнів, а саме: художньо-мотиваційний (усвідомлення особистого мотиву до самореалізації у виробничій діяльності), творчо-проектувальний (творча проробка завдання при проектувальній діяльності), технологічно-виконавчий (зміст і послідовність виготовлення швейних виробів), виставково-презентаційний (самореалізація учня шляхом участі в виставках, конкурсах, презентаціях і т.д.).

Самостійна робота учнів – вдалий засіб індивідуалізації професійного навчання, так як вона надає широкі можливості до застосування рівневої диференціації при наданні навчального матеріалу та перевірці його засвоєння. Самостійна робота учня тісно пов'язана з його вмінням планувати та оцінювати її. Саме планування та самооцінка виділяються як основа ефективної самостійної роботи. Вищим рівнем якості самостійної роботи є самоуправління, досягнення якого відкриває широкі можливості до навчання.

Індивідуалізація навчання при організації самостійної роботи також досягається шляхом створення типологічних мікрогруп учнів, з урахуванням визначених психолого-педагогічних ознак і застосування технології організації самостійної роботи. Таким чином, самостійна робота постає як

спеціально організована діяльність учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, що спрямована на самостійне виконання навчальних завдань різних рівнів складності, як на аудиторних заняттях, так і в позааудиторний час.

У статті досліджено індивідуалізацію професійного навчання ФШП в контексті розвитку професійної освіти. У ході дослідження визначені напрями індивідуалізації навчання ФШП. Результати дослідження можуть бути використані при розробці змісту технології індивідуалізації професійного навчання ФШП.

Список використаних джерел

1. Блажкун Т. Ідвідуально-особистісні детермінанти успішності професійної перепідготовки дорослих // Професійно-технічна освіта. – 2005. – № 4. – С. 31 – 32.
2. Ничкало Н. Ринок праці і проблеми модернізації підготовки кваліфікованих робітників. // Професійно-технічна освіта. – 2004. – №1. – С.4 – 12.
3. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі // Професійно-технічна освіта. – 2005. – №1. – С. 9 – 10.
4. Дев'ятьярова Т. А. Індивідуалізація методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Українська інженерно-педагогічна академія. — Х., 2001. — 19с.
5. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 3. – С. 2 – 5.

Ємельова А.П.,
асистент,
Криворізький ДПУ

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

В статье рассматривается проблема подготовки будущего педагога к творческой профессиональной деятельности

In the article handle a problem training for teacher to be creative activity.